

Record aantal ganzen op slaapplaats Kinseldam

Frank van Groen

FOTO: BOB VAN DEN BROEK, dijgdammerdijk 27-1-2013

Brandganzen

Om beter zicht te krijgen op de slaapplaatsfunctie voor ganzen in met name Natura 2000-gebieden organiseert Sovon sinds enkele jaren speciale slaapplaatsstellingen van ganzen. Tegenwoordig wordt ten behoeve van deze landelijke telling twee keer per winterseizoen een voorkeursdatum geprikt. Eén week voor en één week na deze datum kan geteld worden. Deze winter ging het om 1 december 2012 en 19 januari 2013. Normaal spelen slaapplaatsstellingen zich af aan het einde van de dag. Binnenkomende vogels worden zo goed mogelijk geteld en als het donker is heeft elke vogel zijn plekje gevonden op de slaapplaats. Van sommige soorten komen enkele individuen pas laat binnen. In dat geval is het zaak zo lang mogelijk te blijven tellen. Bij ganzen speelt dit in extreme mate. Nog ver na zonsondergang kunnen groepen ganzen op de slaapplaats binnenkomen. Daarom kan een slaapplaats van ganzen beter in de ochtend geteld worden, wanneer de ganzen uitvliegen. Om verstoring te voorkomen is het belangrijk niet te dicht bij de slaapplaats te komen. In dat geval kunnen de aanwezige ganzen in paniek tegelijk opvliegen en dan wordt tellen lastig, zeker bij grote aantallen.

Wanneer geen verstoring optreedt, vliegen de ganzen gedurende één à twee uur in verschillende groepen uit naar de foerageergebieden.

De Kinseldam ligt in Natura 2000-gebied Markermeer en IJmeer. Op een steenworp afstand van Waterland, dichtbij Amsterdam en in een waterrijk gebied vormt dit eiland een aantrekkelijke slaapplaats voor verschillende vogelsoorten. Al vrij snel na de aanleg van de dam in 2002 sliepen er groepen meeuwen en Wulpen, en dat doen ze nog steeds. Na enige tijd is de dam ook in gebruik geraakt bij ganzen en in de nazomer gebruikt een klein aantal Reuzensterns de dam als slaapplaats.

Bij de vorige landelijke telling in december was het er niet van gekomen slapende ganzen op de Kinseldam te tellen. Het leek me nuttig en leuk de telling van januari wel uit te voeren. Grote groepen ganzen van de slaapplaats zien vertrekken is altijd weer een prachtige belevenis. De koude ben je dan snel vergeten.

Tijdens de slaapplaatsstelling van Aalscholvers in het bosje van Polder IJdoorn, een week eerder, bleken rond een uur of half zes 's avonds grote groepen Brandganzen naar de dam te komen. Aan het einde van die telling waren toen zeker 6000 Brandganzen achter de Kinseldam in het IJmeer neergestreken. De vogels zwommen voorzichtig naar de dam toe. Ik was benieuwd hoeveel ganzen in het totaal op de dam zouden slapen.

Omdat de ruim anderhalve kilometer lange Kinseldam deels op korte afstand van de Uitdammerdijk ligt bestaat het risico op verstoring van grote groepen ganzen die op de dam slapen wanneer mensen op de dijk verschijnen. Eerdere tellingen hadden dat al uitgewezen. Bij het begin van de telling parkeerde ik mijn auto daarom aan de noordzijde van de dam in een bocht van de Uitdammerdijk, met zicht op het bijna geheel bevroren Kinselmeer. Ik wachtte af op wat komen ging en nam nog een kop warme koffie. De ganzen op de dam konden me niet zien.

Volgens de Sovon-instructie zou de ideale starttijd 7.45 uur zijn, bij een zonsopkomst rond

Tabel. Slaapplaatsstellingen ganzen Kinseldam

datum / soort		Brandgans	Kolgans	Grauwe Gans	totaal
19 januari 2013	ochtend	18300	2900	450	21650
26 februari 2012	avond	12000	1000		13000
22 januari 2012	ochtend	40	550	480	1070
13 november 2011	ochtend	2500	9500	250	12250
23 januari 2011	ochtend	5000	10000		15000
3 oktober 2009				2000	2000
28 januari 2007		2500	2500		5000

8.35 uur. Ruim op tijd, om 7:40 uur, was ik ter plaatse. Het was nog vrijwel donker en de ganzen lieten nog niet van zich horen. Al een week was er sprake van vorst in Nederland. De Kinselbaai lag voor een groot deel dicht. Alleen het noordelijk deel van de baai, evenals het grootste deel van het IJmeer, lag nog open. Op de ochtend van de telling was het bewolkt en een graad of drie onder nul. Er woei een harde, koude oostelijke wind waardoor de gevoelstemperatuur wel min 15 graden was. Ik bleef daarom in de luwte van de dijk en kon zo ook de ganzen niet verstoren. Het eerste half uur vlogen vrijwel alleen groepen Kolganzen weg vanaf de slaappleats, variërend van familiegroepjes tot honderden vogels tegelijk. Toen het lichter werd leerde een voorzichtige blik over de dijk me dat er nog duizenden vogels op het ijs van de Kinselbaai zaten, voornamelijk Brandganzen. Al gauw kwamen steeds meer Brandganzen over, vaak in grote slordige groepen van honderden, soms wel duizenden vogels. Over het algemeen waren de ganzen goed te tellen omdat ze gespreid wegvlogen van de slaappleats. Gedurende de hele telling kwamen kleine groepen Grauwe Ganzen over, in het totaal enkele honderden vogels. Tot 9:15 uur bleef ik doortellen. Op dat moment zaten er nog steeds zo'n 2000 Brandganzen op het ijs van de Kinselbaai. Ook deze ganzen zijn uiteraard meegenomen in het resultaat. Na afloop van de telling leverde de optelsom van alle genoteerde groepen in het totaal 2900 Kolganzen, 450 Grauwe Ganzen en maar liefst 18.300 Brandganzen op. Dit betekent, voor zover bekend, een record aantal ganzen op de Kinseldam. Waar de ganzen hadden geslapen lagen overal ganzenkeutels op het ijs. De volgende dag zag ik hier een eenzame Waterpieper voedsel zoeken. Eerdere slaappleatstellingen die ik uitvoerde leverden veel minder ganzen op (zie tabel).

Het aantal Kolganzen viel deze telling wat tegen. In Waterland verblijven namelijk veel meer Kolganzen dan de 2900 die ik op 19 januari telde. Een slaappleatstelling die op dezelfde ochtend door 18 tellers op tien telposten rond de Oostvaardersplassen werd uitgevoerd gaf uitsluitsel over de plaats waar veel Noord-Hollandse Kolganzen 's nachts verblijven. De telling van de ganzenslaappleats middenin de Oostvaardersplassen leverde 57.100 vogels op. Het ging om 35.500 Kolganzen, 12.900 Brandganzen en 8600 Grauwe Ganzen. Rond 8:15 uur vlogen uit het centrale deel van de Oostvaardersplassen zulke grote groepen ganzen op dat sommige waarnemers, door de grote afstand, eerst dachten dat het Spreeuwen waren. De meeste uitvliegende ganzen werden gezien langs de Oostvaardersdijk. Bijna 80% van het aantal getelde ganzen vloog over het Markermeer naar foerageergebieden in Noord-Holland. Dit gebeurde ook bij de telling in december.

Conclusie

Het aantal Brandganzen dat op 19 januari op de Kinseldam sliep, was beduidend groter dan in de Oostvaardersplassen. De meeste Kolganzen die overdag in Waterland verblijven, slapen momenteel waarschijnlijk in de Oostvaardersplassen. Het is duidelijk dat de Kinseldam voor ganzen een aantrekkelijke slaappleat is. De ganzen nemen het risico op verstoring door mensen hier voor lief omdat de dam dicht bij aantrekkelijke foerageergebieden ligt, zoals de graslanden van Waterland Oost.

Sahel versus Europa oorzaken van achteruitgang in onze vogelstand

John van der Woude

Bij veel Europese broedvogelsoorten die in Afrika overwinteren is een achteruitgang in aantallen te constateren. Hoewel we ons beseffen dat bij veel van die soorten ook de kwaliteit van de broedgebieden in Europa een rol speelt, hebben we toch de neiging om de oorzaak van de achteruitgang hoofdzakelijk in Afrika te zoeken. Vooral de Sahel, het overgangsbied tussen Sahara en tropisch Afrika, wordt dan als 'hoofdschuldige' aangewezen. Daar overwinteren immers grote aantallen Europese broedvogels en het gebied kent perioden van grote droogte en een voortdurend verlies van natuurlijke habitats.

Het baanbrekende boek *Living on the edge - Wetlands and birds in a changing Sahel*, van de Nederlanders Zwarts, Bijlsma, van der Kamp en Wymenga (2009), gaat diep in op deze vragen rond onze 'Afrikatrekkers'. Ik heb het nu eindelijk maar eens geleend uit de openbare bibliotheek. Het is een lijvig boekwerk, dat is samengesteld op grond van eigen veldwerk en veel literatuurstudie.

Purperreiger neemt af door situatie in de Sahel

FOTOS: ROBERT HEEMSKERK

Bij Draaihals is er sprake van een mengvorm van oorzaken

Op zoek naar een samenvatting kwam ik terecht bij de tabel op pag. 485-487, waarin 127 soorten staan genoemd. Ik ben zo vrij geweest er 59 soorten van wat dichterbij huis uit te lichten en in bijgaande tabel te zetten. Daarin heb ik voor het overzicht cijfers en woorden vervangen door symbolen. Van deze 59 soorten